

Voorwoord

Het is nu 2016 en de bevrijdingsfeesten tonen aan dat er steeds minder direct overlevenden zijn van één van de meest gruwelijke oorlogen: De tweede Wereldoorlog 1940 - 1945.

Dat houdt ook in dat de directe verhalen opdrogen. De schoolboeken nemen het vaandel over en hoe verder het verleden terug treedt, hoe meer de waarheid van het verhaal verdrongen wordt door feiten. Feiten die gedicteerd zijn door de overwinnaar en nauwelijks recht doen aan de verhalen van die mensen, van beide kampen, die de oorlog werkelijk geleefd en beleefd hebben. Het zijn juist die verhalen die tonen hoeveel tinten een oorlog kent, dit in tegenstelling tot het zwart - wit van geschiedenisboeken.

Dit boek is een fictieverhaal dat gebaseerd is op werkelijke ervaringen van mensen die de oorlog hebben meegemaakt. Van mensen die onwaarschijnlijke vriendschappen hebben opgedaan en die de meest wrede situaties hebben moeten doorworstelen. Het zijn mensen die nooit op de voorgrond hebben willen treden. Mensen die geen lintje gekregen hebben. Het zijn mensen die nooit gehoord zijn of nooit hun verhaal in het openbaar hebben willen vertellen. Het zijn mensen die de oorlog wilden vergeten en alleen als ze met 'lotgenoten' samen kwamen even over dit deel van hun verleden konden praten. Kortom, het zijn verhalen die niet gehouden zijn aan wat politiek correct of incorrect is maar het zijn verhalen over wat het leven van dat moment op hun pad bracht en hoe zij er mee om gingen.

In een tijd dat de jeugd alweer vergeten is wat het is om in vrijheid te leven, een tijd waarin ze niet nadenken over wie dit pad voor hen heeft geplaveid, is het zaak om de beleving van

het moment van beleven zelf op te tekenen. De spiegel naar het verleden, het leven van toen, is tevens een eerbetoon aan hen die een bijzondere wrede akelige periode doorworsteld hebben en ons de toekomst hebben gegeven die we nu mogen beleven. Zij zijn onze ouders, ooms en tantes, opa's en oma's, die allen op hun manier de oorlog beleefd en overwonnen hebben.

Dit is één van de vele verhalen dat ons terugvoert naar een donkere tijd waar toch ruimte was voor hoop.

Hoofdstuk 1

Hard bestaan

De straten hadden getrild onder het geweld van rupsbanden en zware laarzen. Laarzen die gewend waren om te marcheren, om afstanden te overbruggen en rupsbanden die gemaakt waren om elke weerstand te vermorzelen. Er was eigenlijk nauwelijks weerstand geweest toen vreemde vaandels de stad binnen gedragen werden en de Duitse tongval pijnlijk duidelijk maakte dat Hitlers troepen nu ook Nederland veroverd hadden. Het Nederlandse leger had alleen aan de grens een vuist kunnen maken. Verder werd er bij een aantal strategische bruggen hard gevochten. Maar hier, ver Brabant in, was er nauwelijks sprake van een leger dus konden de Duitsers zo hun intrek nemen in deze West Brabantse stad. Geen kanongebulder, geen snerpande kogels, niets van dit alles. In plaats hiervan het sinistere geluid van marcheren en een buitenlandse commandant die zijn bevelen schreeuwde.

Het leven nam al snel weer het vertrouwde trage tempo aan. Groente en fruit waren misschien extra zeldzaam omdat de Duitse troepen eerst gevoed moesten worden. Zo lagen ook de schappen in de winkels er wat leger bij dan anders. De kroegen draaiden als vanouds wanneer de wereld tegenslag heeft. Hoop werd verdrongen en de dag van morgen te mistig om er bij stil te kunnen staan. De overwinnaars zagen het met leedvermaak aan terwijl ze de beste plaatsjes aan de toeg hadden en omkeken naar de knapste deernen die de stad te bieden had. De eerste dagen en weken waren alle stadsgenoten nog vol ongeloof en moesten ze niets van deze buitenlanders hebben. Maar er kwam een moment dat sommigen dachten hun voordelen te kunnen grijpen en anderen het besef kregen dat ze overgeleverd waren aan wat deze nieuwe gezagsdragers met hen voor hadden. Het leven zag er een stuk anders uit, een

stuk moeilijker ook. De oorlog griste elk stukje voorspoed weg en ondanks een nakende zomer braken er donkere tijden aan voor dit stukje van de wereld.

"Jaap, heb je nog aardappelen kunnen vinden?" Sprak de vrouw toen haar zoon langs achterom de keuken binnen trad. "Nee ma, ik heb alleen dit gevonden." Jaap haalde drie gehavende uien uit zijn jaszak. "Ik ben bij boer Piet geweest, en de mannen van Hagenaars. Er is niks meer. Op weg naar huis ben ik langs de bosrand gelopen bij het perceel van kromme Jaap. Ze hadden net uien gerooid maar ik heb er stiekem wat kunnen rapen voordat zijn knecht me achterna kwam met de riek. Gelukkig ken ik het bos een stuk beter dan hem en is die grote riek niet handig als je door het struikgewas moet rennen." Lachte Jaap. Zijn moeder keek hem eens aan en schudde haar hoofd. Drie uien waren niet veel en ze zagen er niet eens erg best uit. Maar ja ze moest het er maar mee doen. Ze was in ieder geval blij dat Jaap zonder kleerscheuren weer thuis gekomen was. Jaap kon immers nog al eens te voortvarend zijn zullen we maar zeggen. "Nou, dan wordt het uiensoep vanavond. Ik heb ook nog wat oud brood en in de polder kunnen we nog wel wat kruiden vinden. Ik zal in het vroeg van de avond wel met ons Marie gaan kijken wat we kunnen bemachtigen." Uiensoep, dat zou wel erg waterige uiensoep worden bedacht moeder van der Velden zich. Maar ja, ze kon in ieder geval iets op tafel zetten als het hele gezin van elf kinderen zich in de achterkamer verzamelde. Jaap was de op één na jongste van het stel, maar wel de brutaalste. Hij had niets met de Duitsers op dus moeder was nog al eens bezorgd over wat hij zich nu weer op de hals zou halen. Maar tot dusver had hij slechts een keer een fiks pak slaag gehad van twee militairen en had hij één verwittiging gehad.

Ze hoorde de voordeur en wist dat haar man thuis gekomen was. Zoals altijd hing hij eerst zijn jas op aan de kapstok in de gang om vervolgens de woonkamer binnen te treden en zijn pet op het dressoir te leggen. "Hoi ma, daar ben ik weer. Je weet nooit wat Piet Jochems overkomen is?" Begon Henk, de vader van het gezin van der Velden. Ma keek op. Piet Jochems was de uitbater van de Oude Haven, een kroeg op de weg als je van de haven afkwam. "Wat moet jij nu weer in de kroeg? Alsof we geld over hebben in deze tijd, of heb je het weer op de pof laten zetten?" Antwoorde ze geïrriteerd. "Nee ma, zeur niet. Dat is mijn pakkie an en daar moet jij je niet mee bemoeien. Nee, Piet Jochems, de Duitsers. Ze hebben hem publiekelijk in elkaar geslagen, zijn café dicht getimmerd en hem in het gevang gegooid. Ze kwamen er achter dat er bij Duitse klanten letterlijk uit een ander vat getapt werd en zeker niet het beste." Ma moest ergens wel lachen. Het was algemeen bekend dat Piet Jochems niks van de Duitsers moest hebben en hen waar hij kon het slechtste voor zette waar hij maar mee weg kon komen. Nu, in dit geval was dat dan niet gelukt. "Tja, je kon er op wachten hè?" Antwoorde ze. "Maar zijn café zal al morgen weer open gaan. Je raadt nooit wie het overneemt: Rogier Bulkin." Ma van der Velden keek op met een vervaarlijke glinstering in haar ogen. Rogier Bulkin, de smerige landverrader. Al na amper een week liep hij al met zo'n Duitse solidariteitsband om. Als een hondje liep hij achter de bezetter aan. Zijn stadsgenoten behandelde hij vanaf nu alsof ze niets waren en hij deel van de overwinnaar uit maakte. Wat een gluiperd was het. Ze vond het dus niet eens zo vreemd dat juist hij de zaak van een ander zonder kosten kon overnemen. Wat een profiteur was dat gebleken zeg, maar ze had hem al nooit gemogen. Hij had altijd al van die gladder praatjes gehad sinds de dag dat hij in hun stad was komen

wonen. Nee, het was zeker geen verrassing dat hij een vriendje van de moffen was.

"Hé pa, je stapt wel over het onderwerp heen, maar wat moest jij bij die kroeg. En nog een vraag, heb je nou werk gevonden in de haven of niet?" Henk van der Velden was zoals zovelen in deze tijd werkeloos. Hij zou vandaag naar de haven gaan omdat er werk uitgedeeld werd. En elke dag werk was meegenomen want ze zaten zonder geld en hadden al één maand huurachterstand. Dat was niet zo vreemd, want de meesten in hun volkswijk hadden meerdere maanden achterstand. Tot nu toe hadden zij dit kunnen vermijden maar vandaag had de huurbaas voor het eerst in zijn boekje kunnen optekenen dat nummer 31 niet tijdig betaald had. Pa haalde zijn schouders op en schudde moedeloos met het hoofd. Er had een hele groep mensen gestaan maar er was maar voor twee dagen werk voor slechts één persoon. En dat was nog vergeven aan een Duitser ook. Weliswaar was het iemand die hij kende en al ruim twintig jaar in de stad woonde maar toch, het was een Duitser. Hij had nog samen met deze man gebiljart, een aardige vent die altijd groette. Maar toch, het was een Duitser en moest je eens kijken wat die moffen nu deden.

Moeder trok zich terug in de keuken. Marie zou zo thuis zijn en dan moesten ze in de polder kijken of ze ergens wat wilde kruiden konden krijgen. Misschien konden ze ook wel langs boer Pietersen gaan. Die had in zijn schuur altijd wel wat liggen en misschien was hij even niet in de buurt zodat ze voor zichzelf een kijkje kon nemen.

De maaltijd was karig geweest maar wel met sterke smaken. Een waterige soep van uien en pepers. Waar moeders die opgeduikeld had wilde ze niet zeggen maar de rest van het gezin zag hoe Marie met een knipoog naar moeders keek en zich dan

weer over haar soep boog. Enfin de maag was enigszins gevuld maar de honger was niet weg. Dat was niet de eerste keer zo en zou ook zeker de laatste keer niet zijn.

Pa stak na de maaltijd zijn pijp op. Hij keek de keukentafel eens rond. Hij had drie dochters en acht zonen. Slechts één zoon had vast werk. Hij werkte 4 dagen in de week bij de plaatselijke meubelfabriek. Het loon was bijzonder karig en de uren slecht maar het leverde tenminste nog wat op. Voor de rest hadden ze geen inkomsten maar waren ze aangewezen op de voedselbonnen die ze elke twee weken kregen. Het waren niet veel bonnen en bij de winkels waarop ze aangewezen waren kwam het nogal eens voor dat je lege schappen zag. Nee elk gezin moest in deze harde tijden creatief zijn. Kolen voor de kachel gingen ze bij het spoor halen. Maar als je betrapt werd dan was het goed mis want ze schoten met scherp. Twee zonen trokken er nog al eens op uit met de bolderkar om oud ijzer, koperdraad en meer van dat soort dingen te verzamelen. Je kon van alles verpatsen. Regelmatig waren beide zonen aan het deugnieten. Koperdraad was wel wat waard, dus haalden ze regelmatig stiekem 'vuil' koperdraad weg bij de bulleboeren om dan thuis in de schuur al het plastic te verwijderen en vervolgens het gele en rode koperdraad gescheiden als schoon koper weer bij diezelfde bulleboeren aan te bieden. Elke verzamelde stuiver en dubbeltje werd bij ma ingeleverd als bijdrage op het huishoudpotje. Zo probeerde ieder uit het gezin zijn of haar steentje bij te dragen. Maar toch, het bleven barre tijden. Hoe lang zou dit nog duren. Hoe lang kon zo'n oorlog nog duren of zouden ze mettertijd allemaal Duitsers worden en was dit het leven dat voorbestemd was?